

حمید رضا شکوهی: | شیوه مقابله با تحریم‌ها با ابزار قدرت پتروشیمی

صنعت پتروشیمی ایران در وضعیت مقتدرانه‌ای به استقبال تحریم‌های یکجانبه و غیرقانونی دولت آمریکا می‌رود.

حلقه تحریم‌ها در دوره پیشین با شکل‌گیری نظامی سه‌ضلعی که یک ضلع آن را تحریم‌های شورای امنیت سازمان ملل، ضلع دوم را تحریم‌های آمریکا و ضلع سوم را تحریم‌های اتحادیه اروپا تشکیل می‌دهد در اواسط سال 1391 به شدت تنگ شد و بدین ترتیب سال 92، سال اوج تحریم‌ها در آن دوره بود. در سال 92 حجم صادرات محصولات پتروشیمی 12.5 میلیون تن بود؛ اما در سال گذشته (سال 96) میزان صادرات محصولات پتروشیمی ایران به 22 میلیون و 410 هزار تن رسید.

میزان صادرات محصولات پتروشیمی ایران در سال جاری نسبت به سال گذشته باز هم افزایش خواهد داشت ولی اگر همان رقم صادرات سال 96 را هم ملاک بگیریم، پس ایران حجم قابل توجهی از محصولات پتروشیمی را صادر می‌کند و عرضه این میزان از محصولات پتروشیمی به بازارهای مختلف، به راحتی قابل حذف شدن نیست. تحریم‌های علیه صنعت پتروشیمی ایران از 14 آبان آغاز می‌شود و در این شکی نیست که این تحریم‌ها تا حدی تأثیرگذار خواهند بود؛ اما تأثیر آن‌ها قابل توجه نخواهد بود و ضربه محکمی به صنعت پتروشیمی ایران وارد نخواهد کرد.

ارزآوری صنعت پتروشیمی و عرضه محصولات در داخل کشور

ارزآوری صنعت پتروشیمی در سال جاری ادامه خواهد داشت و دولت تدبیر و امید، امید بسیاری دارد که با ارائه بهتر و مناسب‌تر ارز حاصل از صادرات محصولات پتروشیمی به بازار ثانویه، بازار ارز در ایران به روزهای باثبات خود نزدیک شود.

در دوره پیشرو، اقتصاد کشور به ارز حاصل از صادرات محصولات پتروشیمی، به‌طور حیاتی نیاز دارد و تمام پتروشیمی‌ها، چه آن‌ها که به صندوق‌های بازنشستگی یا نهادهای عمومی غیردولتی تعلق دارند و اصطلاحاً شبه‌دولتی هستند و چه آن‌ها که به بخش خصوصی واقعی تعلق دارند، باید شرایط را درک کرده و از طریق مکانیزم بازار ثانویه،

ارز خود را با قیمت‌های مناسب در اختیار واردکنندگان قرار دهند. ظرفیت تولید مجتمع‌های پتروشیمی ایران در حال حاضر حدود 62 میلیون تن در سال است که از این میزان حدود 60 میلیون تن آن در برنامه واقعی تولید دارد. نسبت به سال 92 که کل تولیدات پتروشیمی ایران حدود 40 میلیون تن بود، تولید محصولات پتروشیمی افزایش شدیدی یافته است. این افزایش تولید، هم پشتوانه خوبی برای ارزآوری و هم تأمین نیازهای داخلی کشور است. در حوزه داخلی، تقاضا برای محصولات پتروشیمی در بورس به شدت بالا رفته است. عرضه پتروشیمی در بورس باید تابع مقررات جدیدی قرار گیرد؛ چرا که بخش بزرگی از تقاضا در بورس واقعی نیست و برخی دلالت و فرصت‌طلبان، قصد خرید محصولات پتروشیمی در بورس را دارند تا با صادرات آن از تفاوت قیمت‌ها در داخل و کشورهای همسایه سود کلانی به جیب بزنند. نهادهایی مثل شرکت ملی صنایع پتروشیمی در مقام رگولاتور و ناظر می‌توانند وارد شوند و مقررات جدیدی را برای عرضه محصولات پتروشیمی در بورس کالا، تدوین کرده و بر رعایت آن مقررات، نظارت کنند.

در دوره پیش رو باید تضمین شود که محصولات پتروشیمی در داخل توسط مصرف‌کنندگان واقعی این محصولات و نه واسطه‌ها و دلالت خریداری می‌شود. صنعت بزرگی در پایین‌دست محصولات پتروشیمی وجود دارد و هرچه حضور دلالت در بورس کالا بیشتر باشد، این صنعت صدمه و آسیب بیشتری خواهد داد. نباید اجازه داد تا اشتغالزایی و تولید صنعت پایین دستی با اقدامات سودجویانه دلالت و واسطه‌گران به مخاطره بیفتد. لذا محصولات باید به مصرف‌کنندگان واقعی آن‌ها فروخته شود تا تولید کشور آسیب نبیند. پس باید مکانیزمی وجود داشته باشد تا محصولات پتروشیمی در بورس کالا مستقیماً به تولیدکنندگان پایین‌دست پتروشیمی تعلق گیرد.

از این گذشته، مجتمع‌های پتروشیمی همگی در صادرات محصولات خود، تجربه و تخصص کافی دارند و می‌توانند محصولات خود را به کشورهای مختلف صادر کنند. چون در شرایط تحریم، اقتصاد کشور در وضعیت خاص و ویژه جنگ اقتصادی قرار دارد، بهتر است صادرات محصولات پتروشیمی تنها از طریق تولیدکنندگان این محصولات صورت گیرد و انجام صادرات توسط واسطه‌ها ممنوع شود. اگر محصولات پتروشیمی در بورس کالا تنها در اختیار مصرف‌کنندگان واقعی قرار گیرد و صادرات محصولات پتروشیمی نیز تنها توسط تولیدکنندگان این محصولات انجام شود، هم بورس کالا به درستی کار خواهد کرد و صنایع پایین‌دستی را تغذیه خواهد نمود و هم این تضمین وجود دارد که ارز حاصل از صادرات محصولات پتروشیمی با ارائه در بازار ثانویه به چرخه اقتصاد کشور باز گردد. این هر دو عامل برای اقتصاد ایران، اهمیت زیادی دارند.

NPC در جایگاهی جدید

صنعت پتروشیمی با اقتدار کامل به مصاف تحریم‌های آمریکا می‌رود و قدرت این صنعت به مراتب بیش از آغاز دهه 90 است. بسیاری از کشورها به محصولات پتروشیمی ایران وابسته هستند و وضعیت به‌گونه‌ای است که امکان حذف محصولات پتروشیمی ایران از بازارهای جهانی وجود ندارد. این قدرت صنعت پتروشیمی ایران محصول سال تلاش و مجاهدت کارکنان این صنعت و سرمایه‌گذاری قابل توجه در دهه‌ها و سال‌های گذشته است. این قدرت، محصول چند نسل تلاش و سرمایه‌گذاری است.

در واقع، این قدرت و اقتدار طی سال‌ها و دهه‌ها تلاش و سرمایه‌گذاری به دست آمده و اکنون باید حفظ و تقویت شود. یکی از راه‌های حفظ و تقویت این قدرت و اقتدار این است که شرکت ملی صنایع پتروشیمی در دوره پیشرو، نقش پررنگ‌تر و برجسته‌تری در صنعت پتروشیمی کشور بر عهده بگیرد. همان‌طور که گفتیم فروش محصولات پتروشیمی در داخل و خارج نیازمند مقررات‌گذاری جدیدی است که اقتضائات شرایط تحریم را در نظر بگیرد. باید تضمین شود که ارز حاصل از صادرات محصولات پتروشیمی در زمان مناسب و اندازه مناسب به بازار ثانویه تزریق و این بازار را آرام می‌کند. همچنین برای حمایت از تولیدکنندگان پایین دستی باید تضمین شود که آن‌ها می‌توانند مواد اولیه خود را با قیمت مناسب و در حجم‌های مناسب دریافت کنند.

شرکت ملی صنایع پتروشیمی می‌تواند رابطه بین بخش‌های بالادست و پایین‌دست صنعت پتروشیمی را به خوبی تنظیم کند. این تنظیم‌گیری کمک می‌کند تا زنجیره ارزش در صنعت پتروشیمی تکمیل شود. در صورتی که شرکت ملی صنایع پتروشیمی این نقش را بر عهده گیرد، بخش‌های بالادستی، میان‌دستی و پایین‌دستی صنعت پتروشیمی، توسعه متوازی را تجربه خواهند کرد و لذا رشد این صنعت با اشتغالزایی پایدار همراه خواهد بود. رابطه بین بخش‌های مختلف صنعت پتروشیمی باید تنظیم شود و برای این امر به یک نهاد تنظیم‌گر نیاز است. بازار خود به خود رابطه بین بخش‌ها را تنظیم نمی‌کند و این تنظیم‌گیری کار یک نهاد است. شرکت ملی صنایع پتروشیمی در بهترین جایگاه برای ایفای این نقش قرار دارد.

در کل باید گفت صنعت پتروشیمی در ایران، آسیب‌چندانی به واسطه تحریم‌ها نخواهد دید. اما مسأله صرفاً این نیست. در صورتی که برنامه‌ریزی دقیقی صورت گیرد، صنعت پتروشیمی می‌تواند در دوره تحریم‌ها، به کمک اقتصاد ایران نیز بیاید و با اقدامات مناسب خود کاری کند که تحریم‌ها بر سایر صنایع نیز تأثیر اندکی داشته باشند. در واقع، اگر مشکلات فروش داخلی و خارجی صنعت پتروشیمی حل شود، این صنعت هم به رشد صنایع پایین‌دستی کمک می‌کند و هم با تزریق ارز

خارجی به اقتصاد ایران، به سایر صنایع کمک خواهد کرد تا دوران سخت تحریم را پشت سر بگذارند. از تجربیات شرکت ملی صنایع پتروشیمی می‌توان در این حوزه‌ها استفاده کرد تا از بالقوگی‌های صنعت پتروشیمی ایران به نحو احسن استفاده شود.

حمید رضا شکوهی